

gezinspiratieplein
voor gezinnen met inhuisgeplaatste kinderen

Update Kennisagenda opgroeien van langdurig uithuisgeplaatste kinderen in gezinshuizen:

Een update van ontwikkeling en onderzoek 2013-2016

Auteurs

Leonie Lubbersen en Annemieke de Vries, Gezinspiratieplein

Gezinspiratieplein

Het Gezinspiratieplein is een kennisplatform voor gezinshuisouders, pleegouders en andere professionals werkzaam rondom inhuisplaatsen. Door de uitwisseling van kennis en ervaringen wil het Gezinspiratieplein hun persoonlijke en professionele ontwikkeling versterken, om zo bij te dragen aan de verbetering van kwaliteit van inhuisplaatsen. Het Gezinspiratieplein biedt opleidingsmogelijkheden in de vorm van trainingen, workshops en opleidingen. Ook doet, of faciliteert, het Gezinspiratieplein onderzoek, ontwikkelt kennisproducten en organiseert bijeenkomsten voor het delen van kennis en ervaring.

Met dank aan

Deze update van de kennisagenda 'opgroeien van langdurig uithuisgeplaatste kinderen in gezinshuizen' is mede tot stand gekomen door de bijdrage van meerdere experts uit het werkveld inhuisplaatsen: Mariska van der Baat (NJI), Mariska van der Steege (Van Montfoort), Martine Noordegraaf (Christelijk Hogeschool Ede), Gerard Besten (Gezinshuis.com), Lonneke op der Heijde (Spirit Jeugd & Opvoedhulp), Wapke van Pieckartz (Gezinshuis) en Carina van Kregten (Intermetzo).

Meer informatie over de kennisagenda

Annemieke de Vries | a.devries@gezinspiratieplein.nl

(0342) 459014 | Rudolphlaan 2 | 3794 MZ De Glind www.gezinspiratieplein.nl

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Update per kennisthema	4
Thema 1. Selectie, opleiding en ondersteuning van professionele opvoeders	4
Thema 2. Langdurig opgroeien: matching, verplaatsen en uitplaatsen	5
Thema 3. Professioneel opvoeden van kinderen met meervoudige en complexe problematiek	7
Thema 4. Positionering professionele gezinnen in het nieuwe stelsel zorg voor jeugd	9
3. Update onderzoeksvragen en prioritering	10
4. Draagvlak	12
5. Plan van aanpak 2016 en verder	12

1. Inleiding

In januari 2013 is de Kennisagenda “opgroeien van langdurig uithuisgeplaatste kinderen” gepubliceerd. Deze is opgesteld door Gezinspiratieplein en het NJI, in samenwerking met vele praktijkorganisaties. In deze kennisagenda zijn meerdere onderzoeksvragen geformuleerd die de afgelopen twee jaar input hebben gegeven voor onderzoek m.b.t. langdurig inhuisplaatsen. Meerdere partijen zijn aan de slag gegaan met het beantwoorden van een deel van deze onderzoeksvragen. Het huidige document bevat een overzicht van de gedane en lopende onderzoeken, de belangrijkste bevindingen en de nieuwe onderzoeksvragen en prioritering voor de komende jaren. De kennis uit de oorspronkelijke kennisagenda is nog steeds relevant en is te lezen via de volgende link :

<http://www.gezinspiratieplein.nl/onderzoeken/kennisagenda>

Over de kennisagenda

Gezinspiratieplein en het Nederlands Jeugdinstituut hebben een impuls gegeven aan de onderzoeks- en ontwikkeltrajecten over gezinshuizen en het professioneel opvoeden van kinderen met meervoudige en complexe problematiek. De nadruk in deze agenda ligt op professioneel opvoeden van deze kinderen waarbij de opvoeders een relevante opleiding hebben of ontvangen evenals een salaris. Dit gebeurt op dit moment met name vanuit gezinshuizen, deze voorziening vormde dan ook het vertrekpunt van deze agenda.

De kennisagenda dient twee doelen. Ten eerste willen de initiatiefnemers met deze agenda meer aandacht genereren voor het belang van continuïteit en stabiliteit bij het langdurig opgroeien van uithuisgeplaatste kinderen. Ook kinderen met meervoudige en complexe problemen die niet meer in het eigen gezin van herkomst kunnen opgroeien, verdienen de aandacht van gemeenten bij de transitie en transformatie van de zorg voor jeugd. Al is het maar om te voorkomen dat de problemen van deze kinderen verergeren en ze op volwassen leeftijd voor nog meer maatschappelijke kosten zorgen door bijvoorbeeld crimineel gedrag, psychiatrische problemen of verslavingsproblemen. Ten tweede willen we met deze agenda onderzoek en ontwikkeling stimuleren rond professioneel opvoeden in samenwerking met relevante partijen.

De kennisagenda bestaat uit vier thema's:

- 1) Selectie, opleiding en ondersteuning van professionele opvoeders;
- 2) Langdurig opgroeien: matching, verplaatsen en uitplaatsen;
- 3) Professioneel opvoeden van kinderen met meervoudige en complexe problematiek;
- 4) Positionering professionele gezinnen in het nieuwe stelsel zorg voor jeugd.

Leeswijzer

In 2015 is de stand van zaken omtrent de kennis- en ontwikkelvragen van de kennisagenda tijdens een bijeenkomst met experts uit het werkveld geëvalueerd. In dit document wordt per thema en kennisvraag een update gegeven van de kennis die na de publicatie van de kennisagenda tot aan augustus 2015 is opgedaan. In hoofdstuk 5 worden de kennis- en ontwikkelvragen van 2016-2017 gepresenteerd, die uit de kennisbijeenkomst naar voren zijn gekomen. In de opeenvolgende hoofdstukken wordt het draagvlak en het plan van uitvoering besproken.

2. Update per kennisthema

Thema 1. Selectie, opleiding en ondersteuning van professionele opvoeders

Onderzoeks- en ontwikkelvragen

- 1) **Wat is de optimale procedure en wat zijn passende criteria voor de selectie van professionele opvoeders? En wat betekent dit voor de werving van professionele opvoeders?**

Update 2015:

Hoewel voor het beantwoorden van deze vraag nog onderzoek nodig is, heeft er wel een verandering plaatsgevonden in de professionele criteria van gezinshuisouders met intreding van de nieuwe Jeugdwet. Gezinshuisouders zijn namelijk professionele jeugdzorgwerkers en moeten aan dezelfde criteria als andere jeugdhulpverleners voldoen (Artikel 4.1.1 lid 3). Dit betekent dat ook gezinshuisouders zich behoren te registreren als jeugdzorgwerker. Gezinshuisouders kunnen zich registreren bij Registerplein. De komende jaren zullen gezinshuisouders moeten voldoen aan meerdere criteria alvorens zij in aanmerking komen voor dit register, zoals het behalen van het keurmerk gezinshuizen (zie www.keurmerkgezinshuizen.nl).

- 2) **Welke competenties hebben professionele opvoeders van jeugdigen met meervoudige en complexe problematiek nodig? Waaruit dient een opleiding voor professionele opvoeders van uithuisgeplaatste kinderen met meervoudige en complexe problematiek te bestaan?**

Update 2015:

Deze onderzoeksvraag is in kleinere delen met scriptieonderzoeken aangepakt en deels beantwoord. Zo blijkt uit kwalitatief onderzoek dat een goede samenwerking en contact tussen gezinshuisouders en de ouders belangrijk is in het omgaan met existentiële loyaliteit van jeugdigen naar hun ouders. Deskundigen vinden het belangrijk dat een kind openlijk loyaal mag zijn naar ouders en dat het oorspronkelijke systeem wordt betrokken in het gezinshuis. ‘Meerzijdige partijdigheid’ is een

behelpzame basishouding die gezinshuisouders hierin kunnen hanteren (Stam & Dorland, 2013).

Uit ander kwalitatief onderzoek komt naar voren dat gezinshuisouders met hun houding naar de jeugdige, een affectieve band kunnen bevorderen. Deze houding zou voornamelijk bestaan uit; niet veroordelen, onderscheid maken tussen het uiten van emotie en het handelen vanuit de emotie, sensitief en responsief reageren, rekening houden met de wensen en behoeften van het kind, geloven in de mogelijkheden van een relatie en de mogelijkheden van de jongere en samenwerking met de biologische ouders (Linde & Stouwe-Leenman 2013).

3) Welke ondersteuning is nodig om professionele opvoeders optimaal te ondersteunen bij de specifieke opvoeding van de hen toegewezen kinderen? En hoe ervoor te zorgen dat de ondersteuning aansluit bij de behoefte van de opvoeders en dat er maatwerk geleverd wordt?

Update 2015:

Trainingen en methodieken

Christelijk Hogeschool Ede heeft een instrument ontwikkeld om te reflecteren op interactionele vaardigheden van gezinshuisouders. Gezinshuisouders kunnen dit instrument gebruiken als zelfreflectie of het kan worden ingezet in werkbegeleiding voor begeleiders.

Het instrument, met toelichting is te vinden op:

http://professioneelouderschap.nl/#/resultaten/#R_02

Op basis van dit instrument is er ook een training ontwikkeld over interactionele vaardigheden van gezinshuisouders:

<http://professioneelouderschap.nl/cms/wp-content/uploads/2015/09/Training-Opvoedingsvaardigheden-versterken-Gezinspiratieplein.pdf>.

Onderzoek

In 2013 is er kwalitatief onderzoek gedaan naar ondersteuning door professionals en mensen uit het informele of sociale netwerk. Deze netwerken blijken belangrijk voor het functioneren van het gezinshuis en het kunnen uitvoeren van de pedagogische taak van de gezinshuisouder (Zeeuw, 2013). De kwaliteit van de relaties van gezinshuisouders met professionals wordt wisselend ervaren. Het eigen netwerk van gezinshuisouders bestaat voornamelijk uit de eigen familie en nog weinig uit personen in de 'civil society'. De professionals uit het netwerk en personen uit het informele netwerk werken nog weinig samen. Het informele netwerk blijkt daarnaast kwetsbaar; als er mensen wegvallen, dan ontstaat er een probleem (Zeeuw, 2013).

Pionn en de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen hebben, in opdracht van de Stichting Kinderpostzegels Nederland, onderzoek gedaan naar de ondersteuningsbehoeften van pleegouders. Zo'n 1000 pleegouders deden mee aan het

onderzoek. Ongeveer de helft van de pleegouders blijkt niet tevreden over datgene wat hen wordt aangeboden om hun kennis en vaardigheden te vergroten. Bestandpleegouders hebben meer behoefte aan ondersteuning dan netwerkpleegouders. De meeste pleegouders wensen aanbod dat past bij de persoonlijke situatie. En ondersteuning op het gebied van opvoedvaardigheden, trauma, loyaliteit en hechting. Lees hier meer over het onderzoek.

Lopend onderzoek:

Intermetzo werkt aan een begeleidingsmodel voor gezinshuisouders. Er wordt een inventarisatie gedaan van alle verschillende begeleidingsmodellen van Intermetzo en andere organisaties. Deze worden onderling met elkaar vergeleken en er wordt literatuuronderzoek naar gedaan. Op basis hiervan kan het zijn dat Intermetzo een bestaand begeleidingsmodel kiest, of een nieuw begeleidingsmodel ontwikkelt. Uiteindelijk doel is dat iedereen binnen Intermetzo volgens hetzelfde model werkt.

4) Hoe kunnen professionele opvoeders omgaan met de voortdurende spanning - die inherent is aan dit werk – tussen 24x7 uur present, beschikbaar en betrouwbaar zijn en ondertussen vitaal blijven?

5) Welke rol spelen de eigen kinderen in het professionele gezin?

Gezinspiratieplein biedt een training aan waarin gezinshuisouders leren hoe zij vitaal blijven in hun werk. Op het gebied van onderzoek naar deze twee kennisvragen is er weinig bekend en dit heeft daarom nog meer aandacht.

Bronnen

Zeeuw, J.W. de (2013). Het gewone leven georganiseerd. *De betekenis van sociale en professionele netwerken voor gezinshuisouders*. Landelijk expertisecentrum sociale interventies.

Visscher, L., Huisman, E. & Gardeniers, M (2015). Pleegouders willen meer maatwerk: *aansluiting ondersteuningsaanbod & ondersteuningsbehoefte kan beter*. NVP & PIONN, Assen.

Thema 2. Langdurig opgroeien: matching, verplaatsen en uitplaatsen

Onderzoeks- en ontwikkelvragen

1) Wat is een optimale procedure voor een zorgvuldige en afgewogen matching, welke ingrediënten en activiteiten zijn hiervoor nodig en dragen bij aan het creëren van draagvlak bij alle betrokkenen voor de plaatsing?

Update 2015:

In 2013 concludeerden we dat er een uniforme, eenduidige procedure voor matching ontbrak. De deelnemers aan de

'Kenniskring Gezinshuizen in de Jeugdzorg' (Van der Steege, 2012) gaven aan de vragen rond matching de hoogste prioriteit te geven in de doorontwikkeling van gezinshuizen. Besloten is toen o.a. prioriteit te stellen aan het onderzoeken en ontwikkelen van een effectieve matchingsmethodiek. Gezinspiratieplein, NJI en ADOC zijn dit onderzoek gestart, bestaande uit meerdere fases. Allereerst is er literatuuronderzoek gedaan naar factoren die wel of niet bijdragen aan een goede matching (zie punt 2). Vervolgens is onderzocht wat er in de praktijk nodig is. Dit heeft geleid tot twee publicaties die zijn te downloaden via de volgende link <http://www.gezinspiratieplein.nl/lezen-weten/lezen-weten-2/over-de-zorgorganisaties/matching>

Twee belangrijke verbeterpunten aan de matchingsprocedure, die uit het praktijkonderzoek naar voren kwamen, betreffen de samenwerking met ouders én het persoonlijk inventariseren van wensen van alle betrokkenen. De huidige beschikbare middelen voor matching blijken dikwijls niet toereikend zijn en er is behoefte aan een methodiek. Allereerst omdat jeugdigen recht hebben op een zo helder en inzichtelijk mogelijk proces wanneer er cruciale beslissingen over hun leven genomen worden. Ten tweede omdat er op dit moment grote verschillen zijn tussen matchers en organisaties (Baat e.a., 2014). Aan de hand van het literatuur- en praktijkonderzoek hebben NJI, ADOC en Gezinspiratieplein samen met praktijkorganisaties een methodiek ontwikkeld. Momenteel vindt daarvan een proefimplementatie plaats. In oktober 2016 zal de methodiek gepubliceerd worden.

Deze vraag is voldoende beantwoord.

2) Welke factoren bij de geplaatste jeugdige, de ouders, de professionele opvoeder, het gezin, het netwerk van het professionele gezin en de jeugdige en de verdere omgeving spelen een rol bij een optimale matching en daarmee bij het voorkomen van break-down?

Update 2015:

Uit het literatuuronderzoek blijkt onder andere instemming van de ouders van het uithuisgeplaatste kind met de plaatsing een bewezen beschermende factor voor een stabiele plaatsing. Ook is het van belang dat de 'klik' tussen de opvoeders en het kind goed is. Uit de literatuur blijkt tevens dat een gedegen inventarisatie van alle factoren op het niveau van kind, opvoeders, ouders en omgeving het startpunt is voor het maken van een match. Belangrijke randvoorwaarden voor een goed match zijn: zicht op wensen van alle betrokkenen, zo volledig mogelijk geïnformeerde pleeg- en gezinshuisouders, duidelijkheid over context en perspectief van de plaatsing, continuïteit in plaatsing en stabiliteit van begeleiding (Meulen e.a., 2014).

Deze onderzoeksvraag is met dit onderzoek voldoende beantwoord.

3) Wat zijn de redenen voor beëindiging van een plaatsing in een gezinshuis/professioneel gezin? In hoeverre is er sprake van geplande en ongeplande beëindiging en welke factoren spelen bij beide een rol?

Update 2015:

Er is naar de redenen van uitval in gezinshuizen nog weinig onderzoek gedaan. Voor een masterscriptie onderzoek zijn 17 gezinshuisouders en acht behandelcoördinatoren geïnterviewd naar de redenen van uitval. Daaruit kwam naar voren dat een verergering van het probleemgedrag een grote rol speelt. Vaak had deze verergering te maken met externe factoren rondom het kind, zoals de nabijheid in een gezinshuis, of de invloed van ouders die niet instemmen met de plaatsing. Ook in dit onderzoek wordt het belang van een goede matching benadrukt (Vliet, 2013).

4) Wat is er nodig wanneer jeugdigen toch verplaatst moeten worden? Wat vinden jongeren hier zelf van?

Naar deze vraag is nog geen specifiek onderzoek gedaan. Wel wordt de ervaring en mening van de jeugdigen veelal geïntegreerd in onderzoek. Zo worden jongeren geïnterviewd er voor het onderzoeksproject Matching. In dit interview wordt er gevraagd naar hun ervaring met de matching, wat zij wel en niet prettig vinden.

Bronnen

Baat, M. de, Spoelstra, J., Meulen, G. ter, Stoltenborgh, M. & Vinke, A. (2014). Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of gezinshuis. *Hoe werkt het in de praktijk?* ADOC, Nederlands Jeugdinstituut en Gezinspiratieplein.

Meulen, G. ter, Vinke, A., Baat, M. de & Spoelstra, J. (2014). Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of gezinshuis. *Een overzicht uit de literatuur.* ADOC, Nederlands Jeugdinstituut en Gezinspiratieplein.

Vliet, E.J.M. van der (2013). Redenen van uitplaatsing van kinderen uit gezinshuizen. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut en Universiteit Utrecht.

Thema 3. Professioneel opvoeden van kinderen met meervoudige en complexe problematiek

Onderzoeks- en ontwikkelvragen

- 1) Hoeveel jeugdigen kunnen in Nederland niet langer opgroeien in hun gezin van herkomst, het eigen netwerk of een pleeggezin? Welke kenmerken hebben deze jeugdigen, hoe ziet hun problematiek er uit in termen van aard en ernst en wat zijn hun krachten en mogelijkheden?

Update 2015:

Zo'n 1.728 jeugdigen verbleven er in 2014 in 587 gezinshuizen. Het aantal gezinshuizen neemt nog steeds toe, in 2014 is er een groei van 22,5 % gemeten, zo blijkt uit onderzoek van Gezinspiratieplein (Lubbersen, 2014).

Lopend onderzoek:

Horizon Jeugdzorg en Universiteit Leiden zijn een longitudinaal onderzoek gestart naar kinderen van vier tot twaalf jaar, die net uit huis zijn geplaatst (Leloux-Opmeer, Kuiper & Scholte, 2015). In het eerste deel van het onderzoek zijn de typerende kenmerken van kinderen binnen de pleegzorg, gezinshuizen en residentiële hulpverlening in kaart gebracht. Driekwart van deze jongeren had internaliserende problemen en een even groot aantal had gedragsproblemen. Kinderen (van 4-12 jaar) geplaatst in gezinshuizen bleken meer hechting gerelateerde problemen te hebben dan kinderen in pleegzorg en residentiële zorg. Ook was het aantal kinderen dat speciaal onderwijs volgt in gezinshuizen, in verhouding groter dan kinderen in de twee andere subpopulaties. Over het geheel genomen liggen de kinderen geplaatst in gezinshuizen qua problematiek in de individuele context, tussen de twee andere subpopulaties in. Gekeken naar de gezinscontext van de kinderen blijkt dat er bij de biologische ouders van kinderen geplaatst in pleegzorg, de meeste problemen voor kwamen. Kinderen geplaatst in gezinshuizen hebben opvallend vaker te maken gehad met seksueel misbruik. Ook is er bij hen sprake van een opvallend langere hulpverleningsgeschiedenis, vaak hebben er eerdere uithuisplaatsingen plaatsgevonden en is er een kinderschermingsmaatregel van kracht.

De onderzoekers zullen 200 kinderen van vier tot twaalf jaar (72 pleegzorg, 38 gezinshuis, 90 residentie) een jaar lang volgen vanaf de start van de uithuisplaatsing om de kenmerken bij aanvang en ontwikkelingen na een jaar hulp in beeld te brengen. Met deze verzamelde data wordt onderzocht welke criteria kunnen voorspellen welke zorgvorm het best aansluit bij welke kinderen (Leloux-Opmeer, Kuiper & Scholte, 2015).

In verdieping op het RAAK-onderzoek naar Professioneel Ouderschap van het Lectoraat Jeugd- en gezin wordt binnen het

promotieonderzoek 'Hechting in interactie' gekeken hoe de hechtingsrelatie tussen adolescenten en gezinshuisouders zichtbaar wordt in hun interactie. Afronding in 2018.

- 2) Welke inhoudelijke kennis en methodieken/methodische handvatten ondersteunen professionele opvoeders bij het opvoeden van jeugdigen met meervoudige en complexe problematiek?

Update 2015:

Tussen 2012 en 2015 is een project uitgevoerd onder de naam: 'Professioneel ouderschap in gezinshuizen'. In dit project is onderzocht waarom het sommige professionele opvoeders wél lukt om tot een opvoedrelatie te komen, terwijl het anderen niet lukt. De centrale vraagstelling van het onderzoek luidde: Hoe handelen professionele opvoeders in interactie met jongeren met ernstige gedragsproblemen, in alledaagse leefsituaties van een gezinshuis, op zo'n manier dat er herstel in ontwikkeling en toekomstgerichtheid ontstaat?

Het project is uitgevoerd door verschillende samenwerkingspartners: Lectoraat Jeugd & Gezin (Christelijke Hogeschool Ede), Gezinshuis.com, Intermetzo, Nederlands Jeugdinstituut, Universiteit Utrecht, Hogeschool van Amsterdam, Rudolphstichting en Combinatie Jeugdzorg.

In het eerste deel blijkt uit interviews met gezinshuisouders dat zij het onder andere als lastig ervaren om de balans te vinden tussen vrijheid en bescherming bieden, in gesprek te gaan over bijvoorbeeld seksualiteit en om te gaan met jongeren die niet eerlijk zijn. Andere gebieden die als lastig worden ervaren zijn: multimediagebruik, omgaan met hechtingsproblematiek, omgang met ouders, persoonlijke hygiëne, spanning tijdens de maaltijden, verklaren van gedrag jeugdige en reflecteren op eigen gedrag.

Deel 2 bestond uit observaties van 'goede praktijken' in zes gezinshuizen. Een belangrijke aanleiding voor dit onderzoek is dat de gezinshuisplaatsingen van pubers met gedragsproblemen (te) vaak voortijdig beëindigd moeten worden - terwijl een gezinshuis als doel heeft om (uithuisgeplaatste) kinderen tot volwassenheid een plek te bieden. Uit dit onderzoek komen verschillende aanbevelingen naar voren, gebaseerd op de praktijk van ervaren gezinshuisouders.

Op het gebied van zelfonthulling is het volgende belangrijk:

- Interesse te tonen.
- Bevestigen dat jongere zich mag uiten en hierop met inlevingsvermogen reageren.
- Psycho-educatie.
- Interpretaties van emoties of gedrag opperen, zodat deze ook afgewezen kunnen worden.
- Zelfonthulling.

In het omgaan met regels zijn de volgende vaardigheden van belang:

- Afspraken maken. Nieuwe afspraken duidelijk introduceren en uitleggen waarom.
- Waardering/compliment uit spreken met normen en waarden.
- Reageren op negatief gedrag en daarbij inzicht te geven in consequentie van gedrag.
- Verwachtingen uitspreken gedrag van puber.

Bij het geven van feedback is het volgende belangrijk:

- Wees duidelijk maar positief.
- Stem goed af op de jongere.
- Leg je feedback uit en leer de jongere het begrijpen.
- Bespreek vooral ook positief gedrag.

Wat betreft het gezin van herkomst worden de volgende aanbevelingen gegeven:

- Toon interesse
- Neem de tijd voor gesprek met jongere over zijn gezin van herkomst.
- Ondersteun jongere in contact met ouders
- Vergeet brusjes niet
- Geef psycho-educatie als contact lastig is
- Help de jongere een zo goed mogelijke relatie te houden met zijn familie.

Tot slot zijn er aanbevelingen gegeven op het gebied van vindingrijkheid:

- Kijk de kunst af!
- Gebruik zelfspot
- Creëer een speelruimte waar jongeren tot bloei komen.
- Zie humor en vindingrijkheid als een speelveld waarin geoefend wordt.

De uitkomsten van het onderzoek: rapportages van deel 1 (Van de Koot & Schep, 2014) en deel 2 (Noordegraaf, Van de Koot & Schep, 2015) van het onderzoek, een reflectie-instrument en alle studentproducten (5 bachelor scripties en een masterthesis) zijn te vinden op de website van het project:

<http://professioneelouderschap.nl>

Een samenvatting van het project is hier te downloaden. Vanuit het project zijn ook drie trainingen ontwikkeld voor HBO studenten, gezinshuisouders en pedagogisch werker.

Uit een ander scriptieonderzoek onder gezinshuisouders door heel Nederland blijkt dat het merendeel denkt dat het gebruik van 'supervisie' de kwaliteit van hun professionele handelen zal vergroten (Horssen, 2014). "*Vanuit supervisie kan de gezinshuisouder zichzelf leren hanteren als professional en als persoon van de professional, in zijn eigen private context. Door meer bewustwording van zichzelf als professional, kan de gezinshuisouder zich vitaler gaan voelen binnen zijn eigen*

werkcontext, wat uiteindelijk ook de zorg voor de inhuisgeplaatste kinderen ten goede komt".

Lopend onderzoek:

Intermetzo werkt mee aan een onderzoek van Spirit naar de effectiviteit van de training "zorgen voor getraumatiseerde kinderen". De eerste resultaten worden in de eerste helft van 2016 verwacht.

3) Welke begeleiding is nodig voor de (biologische) ouders om te kunnen instemmen met de plaatsing en de rol van 'ouder op afstand' in te nemen? Welke ondersteuning heeft de jeugdige nodig om met twee families te leven?

Update 2015:

Gezinspiratieplein heeft een geaccrediteerde opleiding ontwikkeld voor een ieder die werkt met twee families. In deze opleiding krijgt men inzicht in de werking van systemen van uithuisgeplaatste jeugdigen. Door dit inzicht kunnen gezinshuisouders en hun begeleiders bewust inzetten op een niet oordelende houding, die gekenmerkt wordt door respect, openheid en het geven van erkenning.

Daarnaast biedt Gezinspiratieplein de mogelijkheid aan professionals om casussen in te brengen in werkplaatsbijeenkomsten. Middels systeem pedagogische opstellingen wordt er dan gekeken naar de werkingen van de systemen in de betreffende casus. De ervaringen die tijdens deze bijeenkomsten worden opgedaan, worden gebruikt om de methodiek 'met twee families leven' verder te ontwikkelen.

Bronnen

Horssen, M. van (2014). *Gezinshuis: professie of manier van leven? Kwalitatief professioneel handelen van gezinshuisouders onder de loep van supervisie*. Zwolle: Windesheim.

Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C., & Scholte, E.M. (2015). *Typerende kenmerken van uithuisgeplaatste kinderen in pleegzorg, gezinshuizen en open residentie. De startsituatie*. Horizon onderzoeksafdeling.

Lubbersen, L. (2014). *Factsheet Gezinshuizen*. De Glind: Gezinspiratieplein

Pijnenburg, H. (Red. 2010). *Zorgen dat het werkt. Werkzame factoren in de zorg voor jeugd*. Amsterdam: SWP.

Schuurman, M. (2012). *Kenniskring Gezinshuizen AWBZ. Opbrengst en aandachtspunten voor de toekomst*. De Glind: Kalliope Consult/Rudolphstichting & Gezinshuis.com.

Steege, M. van der (2012). *Gezinshuizen in de jeugdzorg*. De kennis verzameld en de stand van zaken. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Steege, M. van der & Meuwissen, I. (2012). *Doelgroepenanalyse Rubicon Jeugdzorg*. Een analyse van de huidige cliënten binnen het cluster Verblijf. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Thema 4. Positionering professionele gezinnen in het nieuwe stelsel zorg voor jeugd

Onderzoeks- en ontwikkelagenda

- 1) Welke verschillende vormen kunnen professionele gezinnen hebben? Hoe zijn gezinshuizen te positioneren ten opzichte van pleegzorg en (andere vormen van) residentiële hulp?

Update 2015:

Er zijn verschillende trends gaande van gezinshuizen, blijkt uit de factsheet gezinshuizen (2014). Zo zijn er gezinshuisouders die zich specialiseren in bepaalde problematiek, zoals hechtingsproblematiek, en specifiek daarvoor behandeling toepassen. Ook zijn er gezinshuizen waarin jeugdigen tijdelijk worden opgevangen, ter observatie of gedurende het traject van perspectiefbepaling (Gezinspiratieplein, 2014).

Naast gezinshuizen en pleegzorg worden er door zorgaanbieders ook andere gezinswoonvormen aangeboden voor uithuisgeplaatste jeugdigen met een residentiële indicatie, welke niet volledig voldoen aan de definitie van gezinshuizen.

Bijvoorbeeld gezinswoonvormen;

- met meer dan zes inhuisgeplaatste jeugdigen, zoals een gezinsboerderij.
- waarin het kind **niet bij het gezin in woont**, maar wel op het erf van het gezinshuis. Vaak wordt deze vorm geboden aan jongeren ouder dan 18 jaar, waarin zij zelfstandig wonen maar wel 24 uur per dag ondersteuning ter beschikking hebben.
- met **één opvoeder**, ondersteund door een pedagogisch medewerker.
- waarin **moeder en kind** worden opgevangen.

Twaalf zorgaanbieders hebben aangegeven dergelijke alternatieve gezinswoonvormen te bieden. In totaal boden zij samen 48 alternatieve gezinswoonvormen aan in 2014, waarin 146 jeugdigen verbleven (Gezinspiratieplein, 2014).

Lopend onderzoek:

Bij Gezinskring 't Huys is een pilot gaande met de opvang van ernstig getraumatiseerde kinderen die eerder niet in een gezinshuis terecht konden. In deze pilot is een zeer ernstig getraumatiseerd meisje uit gesloten Jeugdzorg opgevangen in een gezinshuis. De ontwikkeling hiervan wordt onderzocht door Peer van der Helm, van Universiteit Leiden. Het ontwerp van dit concept wordt momenteel beschreven.

- 2) Wat zijn de kosten en baten van gezinshuizen? Welke maatschappelijke problemen op de lange termijn kunnen met de inzet van professioneel opvoeden van jeugdigen met meervoudige en complexe problematiek worden voorkomen? En wat is de kostenbesparing die dit oplevert?

Update 2015:

De Maatschappelijke Business Case van gezinshuizen heeft aangetoond dat langdurig 'inhuysplaatsen' kinderen met complexe en meervoudige problematiek helpt bij het opbouwen van een sociaal netwerk. Het bevordert de kans op het krijgen van werk en een zelfstandige woning en het verbetert ook hun maatschappelijke positie. Ook voor de financier (vaak de gemeente of verzekeraar) brengt het gezinshuis rendement. Als je deze meerwaarde uitdrukt in geld brengt elke in gezinshuizen geïnvesteerde euro uiteindelijk € 1,30 op (Sinzer & Gezinspiratieplein, 2015).

Deze onderzoeksvraag is voor nu voldoende beantwoord.

- 3) Hoe te borgen dat professionele gezinnen veilige plekken zijn/ blijven om op te groeien voor jeugdigen met meervoudige en complexe problematiek? Welke rol speelt het keurmerk gezinshuizen hierin?

Deze kennisvraag blijft staan en behoeft nog meer onderzoek.

- 4) Wat zijn reële outcomes (in termen van ontwikkelingsuitkomsten) voor jeugdigen die worden opgevoed door professionele opvoeders? En hoe zijn deze te bepalen?

Update 2015:

"De voortgangsmonitor van **Spirit** is in 2012 ontwikkeld om de ontwikkeling van de opgenomen kinderen te volgen en tijdig te kunnen reageren op stagnatie of achteruitgang. Sinds 2012 wordt de voortgangsmonitor elk jaar afgenomen bij alle jeugdigen die op dat moment in een driehuis of gezinshuis van Spirit verblijven. De voortgangsmonitor heeft vier pijlers die op basis van het door het NJI uitgevoerde doorlichtingsonderzoek van het driehuis (Addink et al., 2011) en eerdere uitvoeringen van de voortgangsmonitor zijn vastgesteld (Keller, Holdorp, & Konijn, 2012; Wibbelink, Holdorp & Konijn, 2013). Deze pijlers zijn: wonen, welbevinden, sociale relaties en school".

"Uit de derde meting in het tweede halfjaar van 2014, bleken jeugdigen tevreden te zijn met hun woonplek en gemiddeld goed in hun vel te zitten. Alle jeugdigen hadden één of meerdere relaties in het sociaal netwerk, waarvan tenminste één iemand een familielid is. De schoolgang blijkt erg te verschillen per jeugdige".

Universiteit Groningen heeft, in opdracht van **Stichting Kinderpostzegels**, onderzoek gedaan naar de elementen die van belang zijn bij monitoring van het welbevinden in gezinshuizen en pleegzorg. Dit deden zij o.a. met behulp van een focusgroep van jongeren in pleeggezinnen en gezinshuizen. Aan de hand daarvan is het project **Mijn Andere Thuis** opgezet, dat bestaat uit een app, een film en een website. Via de app kunnen jongeren in pleeggezinnen en gezinshuizen input geven over hoe het met hen gaat, met betrekking tot acht thema's of aandachtsgebieden die ook op de website aan de orde komen. Zie www.mijnanderethuis.nl

Lopend onderzoek:

Intermetzo is dit jaar eveneens gestart met een pilot van een jaarlijkse evaluatiemonitor. Deze monitor zal in 2016 worden geïmplementeerd. In de monitor wordt de jeugdigen middels kwalitatieve interviews gevraagd naar de gebieden welzijn, wonen, vrije tijd en school.

Daarnaast vindt er momenteel vergelijkend leefklimaat onderzoek plaats in gezinshuizen vs. leefgroepen van Intermetzo. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de onderzoeksmethode en vragenlijst ontwikkeld door Peer van der Helm van Universiteit Leiden (van der Helm, 2011). In dit onderzoek worden jongeren gevraagd naar hun beleving van meerdere elementen van het leefklimaat, namelijk ondersteuning, sfeer, repressie en groei.

De Rudolphstichting ontwikkelt een evaluatiemonitor voor uithuisgeplaatste jeugdigen die (tijdelijk) wonen in **Jeugdorp De Glind**. Eén keer per jaar zal de jeugdigen gevraagd worden naar hoe zij het wonen en het dorpsklimaat in De Glind ervaren. Is er genoeg te doen, ervaren zij voldoende ondersteuning van dorpsgenoten of zijn er te veel regels? Meerdere elementen van het dorpsklimaat worden beantwoord via een online vragenlijst. De resultaten zullen vanaf 2016 jaarlijks worden besproken met de jongeren in een terugkoppelbijeenkomst. Herkennen zij de resultaten? Samen met de Rudolphstichting wordt gesproken over eventuele oplossingen of aanpassingen, die de Rudolphstichting zal doorvoeren voor dat komende jaar.

Bronnen

Baan, G.-J., Eilbracht, L., & Dijk, M. van (2015). Maatschappelijke business case gezinshuizen. Wat levert langdurig inhuysplaatsen de samenleving op? De Glind: Gezinspiratieplein.

Béatse, M., Bel, C. van den & Konijn, C. (2014). Voortgangsmonitor 2014. *Driehuis en gezinshuizen*. Amsterdam. Spirit jeugd- en opvoedhulp.

Van der Helm, G. H. P. (2011). First do no harm: Living group climate in secure juvenile correctional institutions.

3. Update onderzoeksvragen en prioritering

In de voorgaande hoofdstukken presenteerden we een update van de kennisontwikkelingen sinds de publicatie van de kennisagenda in 2013. In september 2015 heeft er een kennisbijeenkomst plaatsgevonden waarin de update is besproken, de ontwikkel- en onderzoeksvragen zijn herzien en er een nieuwe prioritering is vastgesteld. Aanwezig bij deze bijeenkomst waren professionals van Spirit, Intermetzo, Gezinshuis.com, Christelijk Hogeschool Ede, Nederlands Jeugd Instituut en een gezinshuisouder. In dit hoofdstuk worden de huidige onderzoeksvragen weergegeven, geven we de nieuwe prioritering voor 2016 weer en een eerste schets van de aanpak om antwoorden te krijgen op de nog openstaande vragen.

Ontwikkel- en onderzoeksvragen 2016-2017

Tijdens de kennisbijeenkomst in 2015 zijn de onderzoeksvragen herzien en waar nodig aangevuld. Dit heeft geleid tot de volgende vragen:

Thema 1. Selectie, opleiding en ondersteuning van professionele opvoeders

In dit thema blijven de onderzoeksvragen, zoals ze in 2013 zijn geformuleerd, staan. Er worden twee vragen aan toegevoegd (zie e en f).

- a) Wat is de optimale procedure en wat zijn passende criteria voor de selectie van professionele opvoeders? En wat betekent dit voor de werving van professionele opvoeders?
- b) Welke competenties hebben professionele opvoeders van jeugdigen met meervoudige en complexe problematiek nodig? Waaruit dient een opleiding voor professionele opvoeders van uithuisgeplaatste kinderen met meervoudige en complexe problematiek te bestaan? Welke ondersteuning is nodig om professionele opvoeders optimaal te ondersteunen bij de specifieke opvoeding van de hen toegewezen kinderen? En hoe ervoor te zorgen dat de ondersteuning aansluit bij de behoefte van de opvoeders en dat er maatwerk geleverd wordt?
- c) Hoe kunnen professionele opvoeders omgaan met de voortdurende spanning - die inherent is aan dit werk - tussen 24x7 uur present, beschikbaar en betrouwbaar zijn en ondertussen vitaal blijven?
- d) Welke rol spelen de eigen kinderen in het professionele gezin?
- e) **Kennis en houding t.a.v. samenwerkingspartners. Hoe bereik je een optimale samenwerking?**
- f) **Wat zijn werkzame factoren in de begeleiding van professionele opvoeders?**

Thema 2. Langdurig opgroeien: matching, verplaatsen en uitplaatsen

De eerste twee oorspronkelijke vragen betroffen matching en zijn in deze update beantwoord. In 2016 zal de machtingsmethodiek aan de hand van dit onderzoek worden gepubliceerd. Vragen die nog wel openstaan zijn:

- a) Wat zijn de redenen voor beëindiging van een plaatsing in een gezinshuis/professioneel gezin? In hoeverre is er sprake van geplande en ongeplande beëindiging en welke factoren spelen bij beide een rol?
- b) Wat is er nodig wanneer jeugdigen toch verplaatst moeten worden? Wat vinden jongeren hier zelf van?

Thema 3. Professioneel opvoeden van kinderen met meervoudige en complexe problematiek

Alle onderzoeksvragen van dit thema blijven staan. Wel word er de komende periode extra aandacht gegeven aan het verbinden van deze onderzoeken en ontwikkelingen. Tevens is er een vraag aan toegevoegd (zie d).

- a) Hoeveel jeugdigen kunnen in Nederland niet langer opgroeien in hun gezin van herkomst, het eigen netwerk of een pleeggezin? Welke kenmerken hebben deze jeugdigen, hoe ziet hun problematiek er uit in termen van aard en ernst en wat zijn hun krachten en mogelijkheden?
- b) Welke inhoudelijke kennis en methodieken/methodische handvatten ondersteunen professionele opvoeders bij het opvoeden van jeugdigen met meervoudige en complexe problematiek?
- c) Welke begeleiding is nodig voor de (biologische) ouders om te kunnen instemmen met de plaatsing en de rol van 'ouder op afstand' in te nemen? Welke ondersteuning heeft de jeugdige nodig om met twee families te leven?
- d) **Er zijn gezinsvormen met één of twee opgenomen kinderen en gezinsvormen met meer dan zes kinderen. Wat is het verschil in werkwijze en effectiviteit in deze diverse vormen?**

Thema 4. Positionering professionele gezinnen in het nieuwe stelsel zorg voor jeugd

De oorspronkelijke onderzoeksvraag over de maatschappelijke kosten en baten van gezinshuizen is beantwoord en daarom niet in onderstaand rijtje opgenomen. De overige vragen blijven wel staan. Vraag d en e zijn n.a.v. de kennisbijeenkomst toegevoegd.

- a) Welke verschillende vormen kunnen professionele gezinnen hebben? Hoe zijn gezinshuizen te positioneren ten opzichte van pleegzorg en (andere vormen van) residentiële hulp?
- b) Hoe te borgen dat professionele gezinnen veilige plekken zijn/ blijven om op te groeien voor jeugdigen met meervoudige en complexe problematiek? Welke rol speelt het keurmerk gezinshuizen hierin?

- c) Wat zijn reële outcomes (in termen van ontwikkelingsuitkomsten) voor jeugdigen die worden opgevoed door professionele opvoeders? En hoe zijn deze te bepalen?
- d) **Wat is de effectiviteit van plaatsing in gezinsvormen?**
- e) **Er is geconstateerd dat hulpverlenings- en ondersteuningssystemen van uithuisgeplaatste jeugdigen steeds complexer worden. De kaders en rollen zijn aan verandering onderhevig. Wat is de plek van de gezinshuisouder hierin? En wat hebben zij nodig? (zie ook 1f).**

Prioritering 2016-2018

De kennisagenda bevat een flinke lijst aan ontwikkel- en onderzoeksvragen die niet allemaal tegelijk kunnen worden opgepakt. Tussen 2013 en 2015 is er gefocust op Matching, Professioneel ouderschap en maatschappelijke Business Case van gezinshuizen. Het project Matching loopt nog door, de methodiek wordt in oktober 2016 gepubliceerd. De MBC gezinshuizen is afgerond, momenteel wordt gekeken of er een MBC gezinshuizen zorgaanbieder breed of sector breed wordt uitgetest. Omdat deze twee grote projecten nog lopen is ervoor gekozen de komende twee jaar één extra onderzoeksvraag mee te nemen. Deze onderzoeksvraag is samen met de genoemde experts uit het werkveld tot stand gekomen:

Prioritering 1

Wat zijn werkzame factoren in de begeleiding van professionele opvoeders?

De begeleiding van professionele opvoeders bestaat uit twee belangrijke elementen. Enerzijds is het belangrijk dat zij begeleiding ontvangen met als doel de hulp van de jeugdigen te verbeteren. Anderzijds is het erg belangrijk dat gezinshuisouders gezond blijven en hun welbevinden goed is. Ook hier is begeleiding in gewenst. De prioritering kan opgesplitst worden in meerdere elementen:

- Wat is de begeleidingsbehoefte van professionele opvoeders?
- Wat hebben professionele opvoeders nodig om te kunnen omgaan met hun rol in het complexe hulpverleningssysteem?
- Welke vormen van begeleiding worden er wel of niet toegepast?
- Welke factoren van begeleiding zijn effectief?

Prioritering 2

Ook vinden de experts het belangrijk dat er de komende periode aandacht gevestigd wordt op het samenbrengen van theorie en praktijk, de verbinding tussen de verschillende onderzoeks- en kennisontwikkelingen en de borging ervan.

4. Draagvlak

Dragers verwerven voor de agenda

Een omvangrijke agenda als deze vraagt om een breder draagvlak. De komende tijd zullen we daarom de agenda voorleggen aan experts uit ons netwerk. Dit om te bewerkstelligen dat de vragen breder gedragen worden en ook dat de politieke en maatschappelijke lobby en agendasetting voor deze kwetsbare groep jeugdigen in gezamenlijkheid met andere partijen gebeurt. In de eerste plaats gaan we deze agenda weer verbinden met de partners van de Alliantie Kind in Gezin. In samenwerking met de Alliantie Kind in Gezin streven we ernaar dat thema's uit de agenda worden ingezet voor acties van de Alliantie. Door middel van communicatie via de pers, vakbladen en sociale media worden de vraagstukken uit de kennisagenda rond het opgroeien van langdurig uithuisgeplaatste kinderen verspreid. Bovendien leggen we contacten met mogelijke samenwerkingspartners en financiers van projecten en onderzoeken om de vragen in deze kennisagenda te beantwoorden. Het perspectief van jongeren en ouders zullen we telkens expliciet meenemen in de projecten. Voor de onderzoeks- en ontwikkel voorstellen zoeken we gericht financiering. Meer informatie over deze projecten en actuele ontwikkelingen vindt u op www.gezinspiratieplein.nl.

Disseminatie en verspreiding van de verworven kennis en producten

De kennis en de producten die uit deze kennisagenda voortkomen, worden breed verspreid onder de betrokken partijen. Zo wordt de kennis actief aangeboden aan organisaties binnen de pleegzorg, zorgboerderijen en andere gezinsvormen. Het uiteindelijke doel van het onderzoeken en de ontwikkelprojecten die uit deze agenda voortkomen is de hulp aan langdurig uithuisgeplaatste kinderen te verbeteren. De verworven kennis wordt daarom actief verspreid onder organisaties in de zorg voor jeugd en onder

professionele opvoeders. Dit gebeurt in ieder geval via de websites van de initiatiefnemers van deze agenda, het Nederlands Jeugdinstituut, de Rudolphstichting, Gezinshuis.com en het Gezinspiratieplein en via werkbijeenkomsten en symposia. Verder wordt deze kennis geïmplementeerd in de opleiding en deskundigheidsbevordering van professionele opvoeders, bijvoorbeeld binnen de academie van het Gezinspiratieplein en binnen de initiële opleidingen binnen Social Work van verschillende hogescholen.

5. Plan van aanpak 2016 en verder

Gezinspiratieplein voelt zich verantwoordelijk voor de kennisagenda en dat de prioritering wordt aangepakt. De prioritering nemen wij mee in ons werkplan. De onderzoeksvraag rondom begeleiding van professionele opvoeders zal verder worden uitgewerkt en opgesplitst. Samen met de partners wordt gekeken hoe de prioritering het beste kan worden onderzocht en wie wil bijdragen aan de uitvoering ervan.

Daarnaast zal Gezinspiratieplein in 2016 meerdere uitwisselingsbijeenkomsten organiseren met jeugdhulpaanbieders en experts uit het werkveld. Hierin zullen de kennis- en onderzoekontwikkelingen van alle partijen worden uitgewisseld en zal worden gezocht naar verbinding en effectieve manieren van borging.